

MANDICS György (Budapest):

Balkh ideológiája és hatása **a rováshagyományra**⁵⁸⁰

Tavaly nyáron fejezte be a szerző e kötetét, amely azt a kérdést kívánta megoldani, hogy miként jelentek meg sorra a rováshagyományban nem csupán Platón és Püthagorász, de Mani és Zarathusztra nehezen kapcsolható gondolatsora is. Kiderült, hogy mindezek egyetlen szellemi központhoz, Balkhoz, s annak ideológiai hatásához kapcsolhatók. A magyarok nem csak csatlakozhattak e központhoz, de valószínűleg több évszázadon át ennek hatásait szívták magukba.

Hogyan alakultak ki ezek az ideológiák Balkhban, hogyan rakódtak egymásra a történelem folyamán, s így a rováshagyomány melyik műveit termékenyítették meg, azt vizsgálja a szerző e munkájában, mely a filozófiatörténet nálunk ritkán s gyakran hibásan idézett munkái fényében mutatja a rovásírásban megjelenő értelmetlennel tűnő elemeket.

A rovás anyagokat gyakran új fordítások, de bizonyosan új értelmezések alapján tanuljuk meg látni. Kiderül, hogy nem egyszerűen perzsa vallási elemek torz átvételéről van szó, hanem egy olyan kulturális központ, Balkh hatásáról, a meghökkentően új fénybe helyezi a magyar múltat.

Zarathusztra majd Platón, majd Püthagorász, s végül Mani, a kézikönyvekben oly távolinak tűnő irányzatai igen természetesen jelennek meg. I. e. VI. században itt élte le életét Zarathusztra a gyermekkorától majdnem a haláláig.

I. e. 328 telén a környék történetét alaposan átalakító foglалás zajlott itt le. Bevonul Nagy Sándor, s egy fél évig összes hadai itt kerültek elszállásolásra a híres görög-perzsa háborúk utolsó szakaszaként. A perzsa hatásra ekkor rakódott rá Platón, hiszen ezen Akadémia több diákja volt Nagy Sándor alvezére, magas rangú katonája. Ugyanekkor jelentek meg Püthagorász régebbi tanításai ugyanezen görög hadtest révén, mely nem csupán összefonódott a helyi papsággal, a helyi szentélyek papi vezetőivel, hanem új szintézist hozott, a kusita-hun birodalom gyökereit. Ez követhető a nyelvtől kezdve, mely egy korabeli görög keveredése a helyi elemekkel, egész a közeli szentélyek jelképrendszere megváltozásáig, festményei, feliratait átalakulásáig.

Végül 239-ben (216-ban?) született Mani, a manicheus vallás alapítója, aki élete lényeges részét Balkhban és környékén töltötte, s itt érte a halál is 274 táján. Ez az időintervallum tükröződik végig a magyarság azon elemeiben, akik a magyar táltosok és a vezető réteg, köztük az írók, az igricek szellemiségét meghatározták. Erre mutatjuk fel a könyvben több mint egy tucat vers rejtélyes mozzanatait, melyek a képek és jelképek rendszerén át a magyar rovásírásos költészetbe szivárogtak s ott kerültek megörökítésre. Nem csoda hogy egyes elemek nyilvánvaló jelenléte s időben és térben távolsága úgy a szibériai őserőkben feltételezett vadászó őseinktől, mint azok feltételezett finnugor nyelvétől kiváltotta a múlt évszázad nyelvészeinek értetlenkedését és hamisítási vádait. Pedig csak nyomozni kellett volna, s feltárni azt, ami most már érthető és logikusan összefüggő.

---

⁵⁸⁰ Mandics György: *Balkh ideológiája és hatása a rováshagyományra*. RKFR III, 2021. 414 oldal, 171 kép.

A TÚLVILÁG MEGISMERÉSE: LÉLEKUTAZÁS

Zarathusztra égi útja. Kr. e. 10. század (Kr. e. 6. század?)

20 éves korában elvonult a hegyekbe meditálni. Meditációiban jelenés Vohu Manah (Mano) egy túlvilági lény, aki a helyes gondolkodás megtestesítője. Magával viszi Zarthusztrát az égbe, meglátja Ahura Mazda tónusát és beleülhet. Visszatérnek. Ez 30 és 40 éves kora körül történt. Utána prédikál, de 12 évig nincs követője.⁵⁸¹

Vistap herceg utazása a túlvilágon. (Kr. e. 6. század?)

A Zarthusztra által először megtérített herceg, később a szentek között, egy főzetet kap, a Mangot. Ez a beléndek és bor keveréke, drog. Elalszik 3 napra, halálközeli élmény, amelyben meglátogatja a felső paradicsomot, Garodmant, s megmutatják neki a helyet ahol a halála után lakni fog az öröklétben, míg lezajlik a végtélet.⁵⁸² Ez megvalósul már a VIRÁZ-könyvben (v. ö. AV, 11. fejezet).

Ardáj Viráz utazása a túlvilágra. Kr. e. 6 század (Kr. u. 6. század?)

Viráz halálos utazásra készül. Ő végrendelkezik. A hét nővér, akik egyszerre a hét feleség is, jajveszékelve búcsuztatják. Ő is megtisztul, új ruhába öltözik, s a tűztemplomban megiszik 3 kupa bort mérges beléndekkel, s lefekszik. Mazdeánus papok és a hét nővér virrasztanak. 7 napig tart az utazás, mondják a papok. Valóban az adott időben felkel, s elhangzanak a rituális üdvözlések, majd a beléndek ellenmégét megissza, friss ételt eszik, iszik, friss vizet és bort, majd egy irnokot hoznak, aki jegyezi mindazt, amit elmond (AV, 1-3. fejezet).

Az első éjen eljön Szrós, a szent és Ádur isten. Szróst az Avesztákban két Yast (himnusz) szólítja meg, a hosszú Srōš Yašt Hadōxt (Yast 11, Wolff, 1924, 222-225) s a rövid Srōš Yašt (Yast 11 a, Wolff, 1924, 226.), s a legrégebb alapvető Yasnák közül az 57, azaz Wolff, 1924, 75-80. Szrós a lélekvezető mindegyikben, míg a halottas könyv másik lélekvezetője Ádur isten az Avesztában, mint Átar, a tűz istene szerepel. Nyilván azért van ő a küldöttel, mivel ő biztosíthat csak hathatós védelmet, látást, a sötét kalandozó erőivel teli túlvilágon. E két vezető kézenfogja s három lépést tesz a Csinvat híd felé, miközben a 3 éjjel virrasztott holtak lelkei, találkoznak a maguk jó Dén-jével, lélek ikerpárjával, aki fiatal lány képét veszi fel, mely éretnyes, és keblei előreállók (ÁV, 4. fejezet).

Ők hárman átkelnek a Csinvat hídon, mely 15 lándzsányi széles lesz, jelezve, hogy ezek nagyon jó emberek, amit igazol Rásn, kezében az aranymérleggel. Ő megmondja, mily sors vár a halottra, vagyis arra, aki nem látogatóként jött. A kísérők elmondják a szabályt. Azok, akik a mérlegelésnél azt az eredményt kapják, hogy jótetteik „három ostorheggyel” magasabbak, mint vétkeik, azok a „paradicsomba kerülnek”; akinél ez fordítva van, a pokolba; akinél ez egyenlő, a hamijasztágánban várják az újjászületést (purgatórium) (ÁV, 5. fejezet).

A csillagok övezetébe kerülnek, akiknek érdemes cselekedetteik voltak ugyan bőven, de nem áldoztak rendszeresen, nem énekelték a gáthákat, nem éltek rokonházasságban, nem gyakorolták jól a királyi hatalmat (ÁV, 7. fejezet).

A Hold övezetébe kerültek a lelkek kiknek érdemes cselekedetteik voltak bőven, ám nem áldoztak rendszeresen, nem énekelték gáthákat, s nem éltek csoportházasságban sem (ÁV, 8. fejezet).

Ezzel szemben a Nap övezetébe kerültek a jó királyok, akik jól gyakorolták a parancsolást, s a királyi hatalmat (ÁV, 9. fejezet).

⁵⁸¹ Tábori Párthusok, 2015, 144.

⁵⁸² Culianu, 1994, 127-128.

Még egy lépést tesznek. A paradicsomban az első, amit megmutatnak neki, egy szent és tiszta tó, amely azokból az illatos anyagokból képződött, amelyeket Viráz még a földön szórt a tűztemplomok lángjába (ÁV, 10. fejezet).

Ohmuzd trónszéke elé érnek, aki körül ott áll Zoroaszter, Kaj Vistapsz, Dzsmaszp, Zoroaszter fia, és más szentek, s parancsot ad Szrósnak és Ádurnak, hogy mutassák meg az igazak tartózkodási helyét és a csalók büntetését (11. fejezet).

És gyönyörű ruhákban látta elvonulni azokat, akik a Gáthákat énekelték, elvégezték az áldozatokat, s vallották Zartahusztra jó vallását. Látta a vérrokon hitvesek, a jól uralkodó urak és úrnők lelkét égi harci szekereken, s az előkelő igazmondók lelkét (12. fejezet). Utána az érdeemes hitvesek lelkei következtek, akik eleget tettek a víz, a tűz és a föld, a növények és az állatok minden szertartása követelményének, a férjüknek engedelmelekedtek, nem kételkedtek Zartahusztra vallásában, s érdeemes cselkedetekre törekedtek (13. fejezet). Ezek követték a szertartásokat mindig elvégző és érdeemesen cselekvő kormányzókat, harcosokat harci szekereken. Aztán az öröket, a tüzek őreit, a kártékony állatok megölőit, a földművelést szertartásosan művelőket, a kézművesek igaz lelkét, majd a pásztorok, a falubírók, a tanítók, a kertészek, a közbenjárók lelkét. (14-15 fejezet). Ezt a tartományt egy sötét folyó határolja, amely oktalanul ontott könny a betegekért és haldoklókért. E könnyeknek semmi haszna, senkin nem segítenek (16. fejezet). Innen visszakanyarodva a Csinvat híd felé, látta a hitványak lelkeit, akik most találkoztak a Dénjeikkel. Ezek bizony nem voltak szép ifjú lányok, hanem ocsmány szajhák, hátra dudorodó üleppel, akik fertelmes bűzt árasztottak és bűnre csábítottak. S aki ezt elfogadta, megtette az első lépést a Rossz gondolkodásban, a másodikat a Rossz beszédben, s a harmadikat a Rossz cselekedetben. A negyedik lépés, már a Pokolba vitte őket (17. fejezet).

A Pokolban szörnyű a bűz, a sötét, s mindenki úgy érzi nem telik az idő, s az ember maga marad szenvedéseivel (18. fejezet). Minden bűnt számon tartanak, s megbüntetnek. A férfiak, akik férfit engednek testükbe, azokat egy hatalmas kígyó hasogatja, amelyik az alfelükön megy be, s a szájukon távozik. (Nesze neked szivárványos élet!) (19. fejezet). A nő, aki tisztulása idején nem kerülte el a férfit, az genyből és ürüleből gyúrt gombócokat kell egyen (20. fejezet). Az a férfi, aki ilyenkor közösül a nővel, annak szájába geny és menstruációs vér öntetett s közben saját megsütött gyermekét kellett egye. Mert ez mindig „tizenöt és félszeres bűn” (22. fejezet).

Innen minden fejezet egy bűnfajta és büntetése részletes ecsetelése (ÁV, 23-99. fejezet). A bűnlistán vannak további, a mi erkölcsi kódexünk szerint is bűnök, de olyanok is, amelyeket nem hogy nem tekintünk bűnnek, de a perzsa rend furcsaságának vélhetünk. Ilyenek a „mindig ugyanazon cipőkben járkálás bűne”, a „felövezetlenül időzés” (nincs rajta alsóruha), vagy még inkább a férfiak „állva vizelése”!? (25. fejezet). Ezek mind az áldozati gesztusokkal kapcsolatosak, amelyeket nem ismerve, ez értelmetlen. De javarészt érthetőek a nőkkel szembeni elvárások: Az asszonyi hűtlenség (24. fejezet), a férj sértegetése (26. fejezet), a csecsemőgyilkos anya (44. fejezet), a gyermekeit elhanyagoló anya (59. fejezet), a férjét semmibe vevő asszony (62. fejezet), a magát férjétől megvonó asszony (63. fejezet), a zabigyerekét elpusztító anya (64, 78. fejezet), a hűtlen asszonyok (69. fejezet), a fehérmájú asszonyok (70. fejezet), tisztátlan asszonyok (72. fejezet), a magukat kifestéssel kellett asszonyok (73. fejezet), a tisztátlan étket készítő asszonyok (76. fejezet), céda asszonyok (81. fejezet), a felvágott nyelvű asszonyok (82. fejezet), titokban húst evő asszonyok (83. fejezet), méregkeverő asszonyok (84. fejezet), házasságtörő asszonyok (85. fejezet), házasságrontó asszonyok (86. fejezet), a gyermekétől tejét megvonó asszonyok (87, 94. fejezet), a gyermekét paráznság miatt elhanyagoló asszonyok (95. fejezet), az urukkal szemben engedetlen asszonyok (99. fejezet). Ezek elég dühöt váltanának ki egy feminista klubban, de vigasztalásul elmondhatjuk, hogy elég szépszámú eset van, mely a férfiak bűneseteit taglalja: az igaz embert legyilkoló férfi (21. fejezet), a falánk férfi (23. fejezet), a mértékhamisító férfi (kereskedő) (27, 49, 80. fejezet), a hatalmával visszaélő férfi (28.

fejezet), rágalmozó férfi (29, 40 fejezet), állatot törvénytelen gyilkoló férfi (30. fejezet), fősvény férfi (31, 89. fejezet), lusta férfi (32. fejezet), hazug férfi (33, 90. fejezet), eretnek férfi (36. fejezet), a munkások bérének megrövidítője (39. fejezet), zabigyereket nemző férfi (42. fejezet), a gyermekeit megtagadó atya (43. fejezet), hamis tanú (45. fejezet), barátait eláruló (46. fejezet), fajtalankodó férfi (47. fejezet) (ismét egy szívárványos eset, amelyet csótányok és más bogarak rágnak élve), kutyasanyargató férfi (48. fejezet), mezsgyetoló férfi (50. fejezet), hamis zálogot adó férfi (51. fejezet), szerződés-szegő (52. fejezet), istentagadó férfi (56. fejezet), férjes asszonyokat csábító (60. fejezet), hit nélkül való (61. fejezet), megbánás nélküli szülőgyötrő (65. fejezet), rágalmozó és vizsályt szító (66. fejezet), rossz kormányzó (67. fejezet), az asszonya lelkét elhanyagoló férfi (68. fejezet), a mások asszonyait elcsábító (71, 88. fejezet), nyerges állat pusztító (94. fejezet), állatkínzó (75. fejezet), nyerges állat sanyargató (77. fejezet), csalárd bíró (79. fejezet), nem pártatlan bíró (91. fejezet), irigy (92. fejezet), a vendégszeret megtagadója (93. fejezet), a vetőmagot felélő (96. fejezet), a lelket meghazudtoló (97. fejezet), döghúson élő (98. fejezet), az urához hűtlen szolga (99. fejezet).

Hogy megvizsgáljuk mindezek milyen viszonyban vannak a magyar jogrenddel, mennyire más, vagy azonos a bibliai keresztény jogrend ezzel, vagy sem, oldalakra lenne szükség. Ezért most itt beérjük azzal, hogy újra elővesszük a bűn 7 magját, amit az Ártó parancsára raktak a magyar vezér párnája alá: lustaság, álmoság, eliszákosodás, furkóság, piszkosság, könnyebb véghez kapkodás, határozatlanság. Ezzel szemben egyetlen ismert manicheus bűnlista: mohóság, vágy, bosszú, felháborodás, düh, bosszúság, gyűlölet.⁵⁸³ A fenti mintegy 70 tételből sem tudunk egy 7 tételes egyező listát összerakni. Csak a lustaság (32), s esetleg a piszkosság (? 72, 76) az egyező.

Az igazán konkrét piszkossági bűnök szertartási bűnök (víz és tűz ellen vétkezők 37, 38. fejezet) vagy a fürdő tisztátlanjainak lelke (41. fejezet), de egyik sem felel meg a mi szövegünknek.

Az igaz Viráz könyve a Teremtő Ohmazd tanításával ér véget, mely szerint „egy útja vagyon az igazságnak, az ősök tanításának útja”.⁵⁸⁴

Clazomenei Hermonius (Heromotimus) Kr. e. VI. sz.

Hermonius el tudta hagyni a testét hosszú időre. Őt sokan Püthágorász új megtestesülésének vélték.⁵⁸⁵ Két helyen volt egyszerre egyszer ő, mint Hermonius (Heromotimus), s egyszer mint holló.⁵⁸⁶ Az utolsó Zamolxis kiadásban (1995) Heromotimus Pythagorász előtti reinkarnáció, azaz egyfajta időutazó is! (Eliada, Zamolxis, román, 1995, 46) Itt található egy olyan mozzanat is, mely új: Heromotimus házában alszik, transzban. Haragosai reakcióikkal a házat, így teste megsemmisül, s nincs hova visszatérjen a lelke.⁵⁸⁷

Proconesos-i Aristeas, Kr. e. VI. század.

Egyszer 7 évre tűnik el, majd 240 évre. Mikor megjelenik, közli az emberekkel, hogy mikor járt erre, s építsenek e helyen egy oltárt Apollónak, akit ő ezalatt holló formában kísért. A jelkép egész középázsiai ismert.⁵⁸⁸

Pythagorász alvilágjárása (Kr. e. 590–Kr. e. 510.)

⁵⁸³ M. 131 IA, Böhlig Gnosis III, 197 (szöveg szöveg).

⁵⁸⁴ 101. fejezet, Darabos ford, 126. Leírt Tanítás: a Perzsa halottas könyv, 1999, Darabos Pál, idézi Tábori L., Parthia, 143-147; Culiánu, 1994, 129-132. (a szöveg kora vitája, és más nyelvre való fordítások).

⁵⁸⁵ Eliade Zalmoxis Zalmoxis, 45 jegyzetel, román, 52. Istoria II, 191.

⁵⁸⁶ Eliade Istoria, 191 De Zamolxis 45 és jegyzetek Román kiad, p. 52.

⁵⁸⁷ Plinius közli, Naturalis Historia, VII, 174; Rhode, Psyche, II, 94; Eliade, Zamolxis, 1995, 47.

⁵⁸⁸ Aradi, 2008, 134. Herodotos, IV, 14-15; Burkert, Weisheit und Wissenschaft, 124 skk.; Eliade Zamolxis, 1995. 45; 144. Kép, Madármotívumok, Madárember motívumok. Turul? Holló? Sariandi, 238. old és madárféjú ember, 270-271, a 139, 140, 142. kép.

Rhodosi Hyeronimos szerint Pythagorasz leereszkedett a Hádeszbe. Láta ott Homérosz és Hesiodos szellemét, amelyek sokat szenvednek azokért a meggondolat állításokért, amelyeket az istenekről mondtak élő korunkben.⁵⁸⁹ Püthagorasz arany combja, kétségtelenül párhuzamos a sámán-beavatások folklórával, hisz a sámánok gyakran dicsekednek azzal, hogy a túlvilágon kicserélik egyes csontjaikat, vagy izületeiket.⁵⁹⁰ A leírás, az alászállás, azonban nem sámánisztikus típusú.⁵⁹¹

*A Pamphüliai Ér utazása a túlvilágra (i. e. 360 körül).*⁵⁹²

A Pamphüliai Ér egy csatában vesz részt. Elájul. A csata után úgy vélik halott, s egy kupacba rakják. De magához tér, Idegen helyen van, ahol sohasem járt. A testek lelkei a halál után egy közös helyen gyűlnek össze, ahonnan négy hasadék nyílik. Kettő jobbra, s kettő balra. Mindegyik oldalon egyik hasadék a földbe nyúlik lefele, egy pedig az égbe emelkedik, szemben, felfele. Mindegyik hasadék bejáratánál bírák állnak, akik a vizsgálatokat és ellenőrzéseket végzik. A lelkek földi életében megélt és a megtörént cselekedeteik értékeléséről a vizsgálók jeleket akasztanak rájuk. Az igazságos tetteket tartalmazó jelek az emberek elülső részére kerülnek, a rosszak a hátoldalukra. Majd ahol a jó jelek a meghatározók, azok jobbra mennek, s fel az égbe, akik rossz jeleket hordanak, azok balra mennek, s le a föld alá. Erről a rendről a bírák világosították fel Ért, amikor eléjük került. Tőlük tudta meg, hogy ő nem halt meg a csatatéren, ő tanú. Szerepe az, hogy mindent lásson, majd hírül vigye az embereknek, hogy miként állnak valóan a dolgok a túlvilágon. Ez a rét ahol ő állt és ahonnan a négy szakadék nyílt, a találkozások helye volt, ahol egyfelől az égbe távoztak és a föld alá távoztak a holtak, miközben a párhuzamos hasadékokból ugyanide érkeztek is a lelkek. Ők letöltötték jótetteik kompenzációját, vagy a rossztettek büntetését. Az égből visszatérők boldogok voltak, s csodás élményekről és látomásokról számoltak be, gyönyörűen felöltözve jöttek, míg a föld alá kerültek mocskosak, porosak voltak s jajveszékelve adtak számot szenvedéseikről. A szenvedések kiszabásánál a bírók a 10-es szorzóval dolgoztak, tudta meg Ér. Ha valaki különösen gonosz volt, mint Nagy Ardiaosz, Pamphülia egyik városának türanosza, aki öreg édesatyját, meg bátyját is megölette, azt volt alattvalói hiába várták vissza a rétre, ahol a büntetéseket letöltők érkeztek: egyik kisebb bűnös felvilágosította a kérdezőket: "Az még nem jön, s aligha is fog valaha idejönni"- értsd bűnei elévülhetetlenek.(515d) Az ilyen lelkeket a kifele utat őrző hasadék felismeri, jelzi, böggéssel, hogy illetéktelen akar kijutni a föld alól. Ekkor tüzes emberek rohannak elő, s a testükön levő jelek alapján azonosítják a bűnösöket, gúzsbakötik, megnyúzzák, majd tüskés bozótokon keresztül vontatják, hogy emlékeztessék, azok büntetésére, akik nem vezekelték le a kiszabott büntetést, s ki akarnak idő előtt szabadulni.

A lelkek túlvilági vándorlása 1000 évig tartott, ha az emberélet hosszát 100 évre szabjuk, s a bűnök esetében az alapbűnökért 10-szeres büntetést vagy jutalmat lehet nyerni (615 a), ezután az égből is, a föld alól is egy réten gyülekeznek a lelkek, ahol mindenki megoszthatja a másikkal tapasztalatát. 7 nap telt el így, békében, csevegésben, ám a nyolcadik napon minden lélek kötelezően útnak indult (616b). Nem tudta senki a biztos irányt, de a 4-ik napon megjelent egy fényoszlop mely összekötötte az eget és a földet. Egy napig haladt mindenki e jel felé mely távolról olyannak látszott, mint egy szivárvány, de közelről látszott, hogy ez nem az. Ezek fénykötelek, melyek az égboltozat minden pontját egy pontba csomózzák össze. Ezen függ Ananké, a végzet orsója. Ez egy sor pontosan egymásba illesztett színes korong, ahogy a varázslói dobozokat is egymásba szokták illeszteni. Összesen nyolc korong van. Ezek mind koncentrikusak.

⁵⁸⁹ Eliade De Zalmoxis a Gengis Chan, p. 47 Rom kiad. p. 54. Eliade Istoria, II, 190.

⁵⁹⁰ W. Burkert: Weisheit und Wissenschaft, Nürnberg, 1962. 118 skk.; Eliade, Histoire, II, 189; Istoria, II, 190.

⁵⁹¹ Eliade, Histoire, II, 189; Istoria, II, 191.

⁵⁹² Platón II. 700-709, (magyar fordítás, Állam, X. könyv, XIII-XVI. fejezet); Stephanus számok 614b-621b.

Átmérőik közül az első(a legkülső 1-es) a legnagyobb, utána csökkenő sorrendben a 6, a 4, 8, 5, 3, 2. átmérői következnek (616 e).

A 8 korong színei: az első, tarka, a legnagyobb; 7. legragyogóbb, a 8-ik színe visszavert; 2,5 halványak; 3 legfehérebb, 4 vöröses; végül 6 a fényességben második (617 a).

Az egyes korongok, ahogyan minden orsó, a maga egészében, egy irányban pörög, de az egész pörgésben az egyes korongok, egymáshoz viszonyítva még önállóan is, eltérő sebességgel, és ellentett irányban a fő pörgéssel szemben lassabban forognak. E lassabb mozgásban a leggyorsabb a nyolcadik korong. A második gyorsaság a 7, 6 és 5 korongokké, akik egyszerre forognak. Sebességben a negyedik korong követi, majd a harmadik, s végül a második következik. Ha képességünk van az egészet egyben és felülről nézni, akkor láthatjuk, hogy a világ-orsó Ananké ölében van, s minden korongon egy szíren ül, s egyetlen hangot ad ki folyamatosan. Ez a nyolc hang egy csodás égi összhangban cseng egybe (617b).

Fentről nézve Ananké körül három fiatal lányt láthatunk egymástól egyenlő távol egy-egy karosszékben. Ezek a Moirák, Ananké lányai, fehér ruhában, fejükön szalagdísszel: Lakheszisz, Klothó és Atroposz. A három lány az egyes korongok szíréneivel összhangban énekel egy bonyolult éneket, eltérő tematikus megoszlásban. Lakheszisz a múlttól, Klóthó a jelenről, s Atroposz a jövőről. Ezen túl Klothó időről időre jobb kezével meglendíti a nagy orsó külső felületét, új lendületet adva az orsó pörgésének, Atroposz ugyanezt teszi bal kezével, de a belső korongokat paskolja ellentett forgásra, míg Lakheszisz mindkét kezével játszik, hol a külső, hol a belső köröket(korongokat) ösztökéli a forgásban. (617d)

Ér látomása legfontosabb része következik. Minden lélek a mezőről most Lakheszisz széke elé kell álljon, egy kikiáltó felsorakoztatja az újjá született lelkeket, akik betöltötték első életük és a hozzászabott büntetést (a föld alatt) vagy ajándékot(az égben). Lakheszisz így nevezi meg őket: „Egynapos életű lelkek.” Azt is közli, hogy ezzel kezdődik a „halandó nemzetség” új korszaka, mely majd egy újabb halállal zárul. Azt is elárulja, hogy milyen sorsa lesz az egyénnek új életében, az nem az istenek önkénye, hanem minden ember maga választása. Mert „nem titeket fog a daimon kisorsolni, hanem ti fogtok magatoknak daimont választani” (617 e). AZ A FELELŐS, AKI VÁLASZT. Isten nem felelős (617 e).

Ezután Lakheszisz közéjük dobja a sorshúzó cserépdarabokat a görög választások alapkel-lékét. Aki felvesz egyet, kap egy sorsszámot a cserép hátoldala szerint. Cserélni nem lehet. Ez a választás első lépése. Utána Lakheszisz eléje teszi az életmintákat. Sokkal több van, mint ahány lélek. Állati és emberi életformák nagy-nagy változatosságban. Az emberek azonban nem oly elővigyázatosak, hogy a sorsválasztásnak minden következményét végiggondolják. Hiába mindja a kikiáltó Lakheszisz portékája előtt: „Még aki utolsóak járul is ide, de okosan választ, és fegyelmezetten él, még annak számára is marad elfogadható, nem pedig rossz életforma. Aki elsőnek választ, ne legyen könnyelmű; de az utolsó se essen kétségbe.”⁵⁹³

Ezt a tényt számtalan példa mutatja be Ér látomásának mítoszában, amelyet Platón, Szokratész szavaival és válogatásában tolmácsol, hogy érzékeltesse az isteni igazság bonyadalmait. Például aki az egyes sorsszámot húzta, Lakheszisz életminta lehetőségei közül rögtön azt követelte, amely szerinte a legcsodásabb. A legteljesebb zsarnoki hatalmat. Úgy vélte a teljhatalom tökéletes boldogságot, sikert, jövőt biztosíthat számára az új életében. Mohóságától elvakítva nem érdekelték a teljhatalom következményei. Mikor ezeket felfedezte, pl. tulajdon gyermekeinek felfalása és más rokonai gyilkos kivégzése, hogy ne álljanak a hatalma útjába, már el akarta dobni a választott életmintát. De ezt nem lehetett. Ekkor az Isteneket kezdte szidni, s nem saját magát hibáztatta, nem saját magát okolta. Az illető, kiderült, hogy előző életében egy rendezett alkotmányú államban élt, s így csupa jó tulajdonságokat gyűjtött, hemzsegett a jótettekől, s az előző sors után, nem is gondolt arra, hogy minden rendhagyó jónak, rendhagyó rossz oldala is

⁵⁹³ Állam, X. könyv, XVI. rész (619b).

lehet. Szokratész megjegyzi, hogy könnyű jó környezetben erényesnek maradni, de az igazi erény a nagy megpróbáltatások közt mutatkozik meg igazán. Ezért aztán az új életek választásában csak azok járnak jól, akik egész léte a bölcsesség szeretete jegyében telt mindig. Ezek az új élet választásában is erre törekedtek, s így nem is csalódtak.

A következőkben, közismert görögök lelke újraéledését tudjuk meg. Például Orpheusz hattyú lett, mivel meggyűlölte a női nemet, amely a halálát okozta, s úgy vélte a nőktől való szülést úgy kerülheti el, ha hattyúvá alakul. Ez sikerült is neki (620a). Thamürasz lelke például egy csalogányba költözött, Aiasz, Telamon fia, egy oroszlánba költözik, Agamemnon lelke egy sasba. A csúfondáros Therszitész lelke egy majomba bújik, míg más állatok lelkei emberi burokban próbálnak szerencsét. Utolsó maradt a nagy Odüsszeusz lelke, aki hírnévről hallani sem akart, ezért hosszú keresés után talált rá egy jelentéktelen emberi sorsra, amely végre nyugalmat ígért számára (620d).

Miután minden szabad lélek rátalált új otthonára, új életmintájára, az egynapos újjászületett lelkek Lakheszisz elé járultak, aki az életmintát kapott lélekhez rendelt egy daimont, akinek feladata volt, hogy őrizze azt és teljesítse be választott sorsát. Utána Klothóhoz mentek, aki felvette a lelket az orsó egyik perdületére, megérintve azt. Végül Athroposz fonása visszavonhatatlanná tette ezt a létet, elvágva a szálát ott, ahol majd a jövőben meghal.

A Daimon mindegyik lelket Ananké trónján át a Léthé síkságára vezette. Forróságban és fojtó levegőben vonultak estig, ahol az Amelész folyó partján táboroztak le. Itt mindenki a daimonja által meghatározott mennyiségű vizet ihatott. (A folyó neve gondtalant jelent, vagyis azt hogy élete mennyi gondtalanságot tartogat számára. Azt azonban kevesen tudták, hogy ezt tökéletes felejtéssel éri el. Ér, a mesélő nyilván semmit sem ihatott, hogy mindenre emlékezzen. Éjjel mennydörögni kezdett, s Ér látta amint a lelkek daimonjukkal felrepülnek, és az égre jutnak jelezve egy újszülött érkezését. Ér egyszerűen elvesztette az eszméletét, s arra riadt, hogy egy halotti máglyán fekszik. Itt találtak rá a csata után (621b). Ez Ér története vége.⁵⁹⁴

Nechepso, utazása, i. e. II. század.

A platonikusok számára az ég figyelése nem egyszerűen egy égi test mozgásainak megfigyelése volt az álló csillagokhoz viszonyítva, hanem felemelkedés a lélek eredete szülőföldjéhez.⁵⁹⁵ Ez bontja ki a *Corpus Hermeticum* az Égi Ember Adam Kadmon leereszkedése (kathodos) és felemelkedése (anodos) tanával. (Ma az elektrolízisben maradt meg a Katód és Anód fogalma!) Ez az elképzelés megjelenik a Kr. e. II században már az első népi asztrológiai munkákban,⁵⁹⁶ amelyekben Nechepso, miután egy egész éjjel nézi az eget, megszólal egy hang a fejében, mely az égből érkezett, s egy lepel formájában borítja be a testét,⁵⁹⁷ majd a revelláció végén ugyanígy távozik.

Scipio álma, i. e. 148.

P. Cornelius Scipio, katonai tribunusként érkezik meg Afrikába. Két évvel később elfoglalja Karthágót (i.sz.e. 146), tehát az álom idején 148-ban vagyunk. Egy beszélgetés után megjelenik előtte az öreg Africanus, aki meghalt, s e jelenés inkább csak képmását idézte. Mindketten a magasba emelkednek, s alattuk Karthágó. A jelenés közli vele élete folyását, azt hogy

⁵⁹⁴ Dicséri Szilasi Vilmos, Platón, 1910, 200-205. Cuianu, 1994, 156. (rövid jellemzés, mint a lelkek transzmigrációs elmélete kifejtése. Nem tárgyalja), 160 (a két kapu: egy az égbe, egy a Föld alá; valójában 4 van!) Eliade, Histoire, II. 186 (a szellemek Léthé vizét kell igyák, így nem emlékeznek vissza előző életükre. A beavatottak ezt nem kell megtegyék, ezért képesek visszaemlékezni) (Eliade, , Istoria, II, 187.)

⁵⁹⁵ Platón Timaios 34b skk.

⁵⁹⁶ Gundel/Gundel, 27-32.

⁵⁹⁷ Gundel/Gundel, 30.

két év múlva ő lesz a consul, s nevéhez fűződik majd Karthágó elpusztítása, ezért neve Africanus lesz, majd újra Consullá választják, véget vet egy nagy háborúnak, Numantiát a földdel teszi egyenlővé, akkor jön el élete sorsdöntő mozzanata: neki diktátorként kell helyreállítania a köztársaságot (dictator rem publicam constituas oportet) (latin szöveg. IV; magyar 12). Ez időben akkor fog történni, amikor életkora 8x7 alkalommal teszi meg a Nap körútját és visszatérő pályáját. Ez a két szám, tökéletes szám, jegyezze meg. S ügyeljen, hogy el ne essen rokonai gyilkos törétől. Ezután tudja meg, hogy a Haza megmentőinek külön hely van az örökkévalóságban, mert az Isteneknek semmi sem kedvesebb a földi dolgok közül, mint az „emberek jogrenden alapuló társulásai”. Ezek irányítói és fenntartói az égből szállnak alá, s oda is térnek vissza” (latin V, magyar 13).

Kapcsolatba lép Apjával, aki elmondja milyen jó odaát, s ezért mindjárt ott is maradna, de megtudja, az emberek feladata és kötelessége van a Földön, csak utána foglalhatják el a boldog túlvilágot, mely az általunk Tejútnak (Orbem lacteum) nevezett régióban van (lat. VII., magyar 16.)

Innen következik az ég leírása, mint kilenc egymásbázárt gömbhéj. A legkülsőben van a legfőbb isten lakhelye, majd 7 gömbhéj, amelyben a bolygók forognak az égbolt forgásirányának ellentett pályán. A legtávolabbi a Szaturnusz, alatta a szerencsét és üdvösséget hozó Jupiter, majd a vérvörös Mars. Középen van a Nap, minden fény vezérlő fejedelme. Kisérői a Vénusz és a Mercurius. A legalsó körpályán kering a Hold. A Föld mozdulatlan, s minden súly nehézkedése ide hull (latin VIII, magyar 17).

A következő szakasz a kozmikus zenéről szól, melyet a bolygók mozgása hoz létre. Ez 7 hang, mert két bolygó sebessége azonos, ezért ugyanazon hangot adja ki. Ezt hangszerekkel utánozva az emberek felemelkedhetnek a csillagok közé (lat. IX, magyar 18).

Scipio visszafordul a Föld felé, de Africanus, az ős megfeddi, hisz láthatja a kozmikus méretek és a Föld kicsisége közti különbséget, Ráadásul a föld egésze sem lakható egyformán. A Föld sarkain hó és jég van, középen Sivatagok. Csak a mérsékelt égövön lakhat az ember, s ott is számtalan hegy, tenger, óceán nehezíti a közlekedést s az emberek közti kapcsolatokat. Hiába nagy Róma, mit jelent egy vezér neve, soha sem kerül a Kaukázuson, vagy a Gangeszen túlra! (lat. X-XI; magyar. 19-20). S akkor itt az időkorlát is. Az emberek a Nap, egyetlen visszatérése alapján számolják az évet, s nem is gondolnak a többi csillagkép vándorlására. Pedig az az igazi év, a világév. Ez sok-sok száz év, amelyben a mi korunk (Róma kora) még egy huszada sem (Vicesimam parte, XII. latin, 22. magyar). Ne akarj tehát oly dicsőséget, mely alig terjed a világév tört részéig. A legnagyobbak híre sem tart örökké, mindent betemet az utókor feledése (XIII. latin, 23. magyar). Ami lényeg: a haza szolgálata. A test halandó, de a lélek nem, a lélek mindig mozog, ezért örök. Önmagát tartja működésben, nem szorul külső segítségre, ezért örök. (XV. latin, 25. magyar). A legszebb tetteiben, a hazáról való gondoskodás ér legtöbbit. Így juthatunk fel a legnagyobb magasságokba. Ezért azon kell munkálkodjunk, hogy már akkor mikor még a testbe vagyunk zárva, a lelkünk túl emelkedjen korlátain. Aki nem így cselekszik, s az érzéki gyönyöröket hajszolja, az évszázadokra a föld körüli pályákon hánykolódik céltalan. Ezzel Africanus szelleme eltűnik, Scipio felriad álmából (XVI. latin, 26. magyar).⁵⁹⁸

Timarchosz, Chersonea-ból 70. körül.

Leereszkedik egy barlangba (Trophonius barlang, Lebadeea), hogy megkérdezze az alvilág isteneit, hogy ki volt, mi volt Szokratész daimonja. Alig ért le, amikor egy ütést érez a fején, elájul, majd érzi, hogy a koponyája megnyílik, és a szelleme szétárad, kinyílik, mint egy vitorla. Látja az eget, hallja a csillagok, vagy a bolygók zenéjét. A kozmikus képek más töredékesen

⁵⁹⁸ Cicéron: Somnium Scipionis, Libraire Hachette, (latin szöveg); Cicero válogatott művei, Európa, 1987, 418-426. (Havas László fordítása) Macrobius Commentaire sur le songe de Scipion, Livre I-II. A Somnium francia kiadása függelékében részlet olvasható Er a pamphiliai „örmény” égi útjáról, Somnium, 37-45.

ránk maradt művéből kiegészíthetők, hiszen látható, hogy Plutarchos a történet rögzítője azon fáradozott, hogy a görögök csillagászati eredményeit a művelt közönség számára élvezetesen népszerűsítse. Az égbolt egy hatalmas égi tó, a csillagok közelről szigetek ezen a tavon, amelybe két áramlat torkol: a Tejút két tüzes karja. Hogy értse ezeket, egy testnélküli hang kommentál, mutatja, hogy a Föld, olyan fentről mint egy kút sötét feneké. De minden csak lefele érvényes, a Hold köre alatti világ, ezt érti, a magasabb világok a Hangnak elérhetetlenek, ott más istenek uralkodnak. De mi a Styx? – teszi fel a kérdést. Ez az út a Hades (az alvilág) felé... Előtted halad, de legfelső része érinti a Fényt, ott a Világegyetem vége.⁵⁹⁹ Az egész scenirozásban a Hold központi elem, amelyben van egy nagy gödör a szenvedő lelkek számára, s két másik nagy folt, mely tulajdoképpen Kapu: az egyik felfele, az ég magasabb régiói felé (ez az Elysiumi Mezők kapuja), s egy másik le, vissza a Földre ez Perszephoné kapuja.⁶⁰⁰

Aridaeus, Soliból halálközeli utazás 70 körül.

Ez a történet némiképpen Er utazása folytatása, hiszen abban **Adiraeus** a neve annak a zsarnoknak és gazembernek, akiről kiderül, hogy a közeli korokban nem szabadul a bűnei sokasága miatt.⁶⁰¹ Plutarchos majdnem azonos hőse **Aridaeus** szintén csaló, gazember, akinek egy jósa (Amphilocus, Cilicea) megjósolja, hogy csak halála után lesz boldog. Ez úgy történik, hogy a zsarnok a magasból a fejére esik, s azt hiszik meghalt, de 3 nap múlva feltámad, s egy teljesen más ember lesz, jó, szavatartó, barátkozó. Nevet is változtat, mert a túlvilági útja alatt szinte kicserélték.

A túlvilági út leírása, s az átalakulás 7 szakasza. Az egész egy elsötétüléssel kezdődik, mely végén kigyúl egy új szem, amely körkörös látást hoz magával. Látja Adrasteiát és a 3 Eryniszt, mint Ér látomásában, s hallja az ítéleteket a cselekményt és a büntetést.

A második lépcsőben megismerjük, hogy minden cselekmény nyomokat, heghelyeket hagy a léleken. A gazemberség és kapzsiság sötét foltokat eredményez. A nyersség és kegyetlenség vöröst. A gyönyörökben mértéktelen lelke zöld lesz, míg az irigy biborszínű.⁶⁰²

A harmadik részben a Dionüszoszi beavatások keretében elkövetett bűnökről szól. Ezt nagy vita téma volt nem csak a görögök keretében, de mint láttuk a szkíták is vadul reagáltak, saját vezérüket lenyakozták, amikor e menetben látták.⁶⁰³

A negyedik részben az Orfeusz által bevezetett beavatási szertartások következnek. Plutarchos szerint Orfeusz elfeledte, hogy mi is történt vele lényegében a túlvilágon, s a memóriája hézagait hamis dolgokkal töltötte fel.

Az ötödik részben megtudjuk, hogy valójban senki sem járt a Hold körénél magasabban, s Apolló és a Nap köréig senki el nem jutott már.

A hatodik rész a bűnökről és büntetésekről szól. A részletes esetek közt van az utao édesapja, akit démonok vonszolnak megkínzása helyére. A leírások tipológiája azonban szegényes. 4 bűn típus, s négy büntetéstípus kerül csak bemutatásra.

A hetedik rész az újjászületés végső fázisát írja le. Milyen alapon kapnak az egyes lekek egy új testet. Példa Néro császár szelleme.⁶⁰⁴ Egy vipera testében való újjászületésre ítélik, mivel ez alkatának megfelelő. Aztán valaki szóba hozza, hogy a görögöknek Néro hozott egy nemes adományt: visszaadta az ország függetlenségét. Ekkor megváltozik az ítélet: egy sima levelibéka testében fog újjászülni.

⁵⁹⁹ Plutarchos, De Genio Socratis, 591a.

⁶⁰⁰ Plutarchos, De facie in Orbe lunae, 944c. Plutarchos, De genio Socrate és, De facie in Orbe lunae, Oeuvres morales de Plutarque, 1844, vol. III, pp. 39-40, 111-112, vol. IV. 475-477; Culianu, 1994, 142-143, 162-163.

⁶⁰¹ Platón, Állam, 615d.

⁶⁰² Plutarchos, De Sera, 565 b.

⁶⁰³ Hérodotosz, IV, 78-80, vö. előbb e kötet 70-71.

⁶⁰⁴ Néro, i. u. 54-68.

Ezek után az utazó hirtelen elrepül, vissza a testébe. Éppen idejében, mert végleg eltemették volna. Most kezdődik a jó ember élete. Neve is más lesz: Thespesius, ahogy a túlvilágon hívták.⁶⁰⁵

Claudius Ptolomaeus (Kr. u. 100-178) egyik megfigyelése után érzi, hogy felemelkedik a Földről a csillagok közé, hogy ott egy Isteni Lakomán vegyen rész a csillagég szívében.⁶⁰⁶

Karthágó, Afrika, Kr.u. 150.

Az *Aranyszamárban* Apuleius (125-?) leírja Lucius nevű hőse beavatási szertartását Isis kultuszába. Mivel ez titkos, a leírás kifejezései homályosak.

„Elértem a halál határát, átléptem Prosperina küszöbét, majd onnan visszatértem áthadva minden elemi anyagon, Éjfélkor láttam a Napot, hatalmas fénnel lángolni, majd láttam az Alvilág Isteneit, aztán az Égbolt Isteneit, közelről, és közelről hódoltam előttük.”⁶⁰⁷ Utána még két beavatási szertartáson esik át. Egy bakchus szertartáson,⁶⁰⁸ majd harmadszor Osiris maga jelenik meg, azt látja.⁶⁰⁹

I. u. II. század, Celsus platonikus szerző műve egyik szakasza Origénész egyházatyja, Alexandriából, *Contra Celsium* (Celsius ellen) c. művében maradt fenn, amelyben azt állítja, hogy a Mithrász kultusz beolvasztotta Platón tanát az égből a földre a bolygókörökön át leereszkedő lélekről, majd később innen újra a bolygókörökön át felemelkedő lélekről. Ezt egy hétfokú létrával szimbolizálják, melyen 7 ajtó van. Minden ajtó más anyagból: Ólom, ón, réz, vas, ötvözet, ezüst és arany. Ezek mind egy-egy bolygónak felelnek meg: Szaturnusz, ólom, mint lomha bolygó, a Vénusz ón, mert puha; a réz, Jupiter, mert kemény; Merkúr, tartós, mert vas; Mars, ötvözet; a hatodik, a Hold, ezüst; a Hetedik a Nap, arany. Az elhelyezéseket a görögök a zenei hangsorral is kapcsolatba hozzák.⁶¹⁰

Káldeai Juliánusz II. századból való orákulumok című dolgozata töredéke ugyancsak, amelyben a lefele ereszkedő szellem a 7 küszöböt elkerülve kellene leereszkedjen. Itt ismét szóba kerül a 7 bolygó.⁶¹¹

KÁDÁR, KIRDIR (376-398) – BALKH, KÖZÉP-ÁZSIA

Kirdir, a szaszanidák alatt több király főpapja (môbad), a Zorasztriánus tanok elleni minden ereharség élharcosa, Mani üldözöje és halála kieszközlője. A Sar Mashad-i felirat Farsban leírja Kirdir túlvilági útját, s ez a bizonyosság arra, hogy ő a kiválasztott. Bár a felirat eléggé ronsolt, abból világos, hogy Kirdir lelke megkettőződik, s egyik része függetlenül a testlélektől felszáll a magasba, Gignoux ezt „csontos léleknek nevezi”, hiszen úgy viselkedik, mint egy hús-vér ember, akinek csontjai vannak, s nem szellemszerű.⁶¹² Gignoux egy másik dolgozatában részletesen bemutatja ezt az égi utat, amit Kirdir szabad lelke átélt. Itt találkozik egy gyönyörű fiatal nővel, aki Kelet irányból jön, s ez igazolja számára azt, hogy ez egy Daëna (DÉN),

⁶⁰⁵ Plutarchos, *De Sera numinis vindicata*, 563b-568f, *Oeuvres morales de Plutarque*, 1844, vol. IV; Culianu, 1994, 163-166.

⁶⁰⁶ Cumont, *Lux perpetua*, 305.

⁶⁰⁷ *Metamorphoses*, XI, 23; *Aranyszamár*, Révay ford. 1924. 287. old.

⁶⁰⁸ Id. mű, 291.

⁶⁰⁹ Id. mű. 294.

⁶¹⁰ Origen, *Contra Celsum*, 6, 22; Culianu, 1994, 214. (zavaros a bolygók sorrendje: vagy a planetáris hét fordított rendje kéne legyen, vagy a mitrászi beavatási rend hét fokozata sorrendje, de egyik sem vág egybe).

⁶¹¹ Culianu, 1994, 216, más töredékben másként van.

⁶¹² Gignoux Philippe: *Corps osseux et âme osseux. Essay sur le chamanisme dans Iran ancien. Journal Asiatique*, 277, 1979, pp. 41-79.)

aki tökéletes hite égi vetülete, ezért ő a kalauza a túlvilágban. Először egy egy tronuson ülő Istent látnak, aki előtt egy mérleg van. Ő Rashnu, s nagyon jól vizsgáznak. Tovább mehetnek, s még egy kísértőt is kapnak, hogy el ne tévedjenek. Látnak kelet felé haladva egy lebegő aranytrónust (a Napot?), majd a kéjelgésben bűnösök poklát, felülről, majd egy széles hidat (a Csinvat hid), s ezután jutnak a Zoroasztriánusok paradicsomába, ahol kenyeret és húst ehet, anélkül, hogy bűnözne.⁶¹³

Utólag: 1189 Szent Patrick purgatóriuma, Lough Derg, Írország.

H. szerzetes István (Stephan?) király idejében jegyzi fel. Barlang egy tavi szigeten. Owein lovag engedélyt kap a Barlang megtekintésére. 15 napig imákkal erősíti a lelkét, majd a püspök elkíséri a barlang bejáratához, s ott magára hagyja. Owein Krisztus nevét kiáltozva belép a barlangba. A lába körül formátlan sötét démonok jelennek meg, akik bűnökre próbálják csábítani. De ő eltökélten halad át a kínok mezején, majd egy bűzös tüzes, füstös ürege, majd egy keskeny híd következik egy sötét folyó felett. A folyóban démonok úszkálnak, a híd nagyon keskeny, s csúszós. De sikerrel veszi ezt az akadályt is, mert a túlparton van az Égi Paradicsom bejárata. Erről kevés részlet. Utána 15 napig újabb ima, majd Jeruzsálemi zarándoklat.⁶¹⁴

Tar Lőrinc, Írország, 1411.

Luxemburgi Zsigmond (1387-1437 közt magyar király) alatt zajlott le az írországi barlangban Tar Lőrinc magyar vitéz utazása a túlvilágra (1411) amelyet Tinódi Lantos Sebestyán históriás éneke őrzött meg. A lemulatságosabb, hogy látja pokolban Zsigmond királyt is aki a nők köldöke és nemi szerve közti távolságot méricskéli egy kádban. Ez Zsigmond is meghallgatja, s megrémül.⁶¹⁵

Buda, 1466.

Janus Pannonius is írt egy ilyen lélekkutazást,⁶¹⁶ amelyet Gerézdi Rabán Janus utolsó éveinek egyik legtökéletesebb, de ritkán idézett verseként jellemzi,⁶¹⁷ de e viszonylagos némaság érthető, ha ide írjuk hogy egy része a lélek útját taglalja Macrobius szerint a bolygókörcsön át.⁶¹⁸ s Huszti ebben valószínűleg Janus Önhoroszkópját vélte tettenéni.⁶¹⁹ Huszti ezt később korrigálja,⁶²⁰ ám az adott korszakot ismerve szinte érthetőnek mondhatjuk, hogy 1989-ig mindössze a budhizmust kutató Miklós Pál méltatta nagyobb figyelemre, mint a budhista lélekvándorlást az asztrológia bizarr kombinációját.⁶²¹ Ma már pompás antikvitáscentrikus olvasatokkal rendelkezünk, amelyek a végsőkig kimerítették Macrobiusnak Julius Caesar *Scipio alma* című töredékéhez írt kommentárjai alapján leírt lélekkutazása teljes utalási és áthallási rendszerét. Jankovits László, sorról sora haladó elemzése, a maga szinte teljességében, remekmű.⁶²² Bollók műve technikai segédeszközöket kínál egy kizárólagos asztrológiai megközelítéshez.⁶²³

⁶¹³ Gignoux, Ph., Apocalypses et Voyages extra-terrestres dans l'Iran mazdéen. In: Claude Kappler (ed) Apocalypses et voyages dans l'au-delà. Paris, Cerf, 1987, 368-371; Culianu, 1994, 126-127. Badinyi Jós, (1996), 2004, 411; Tábori, Párthia, 2015, 143.

⁶¹⁴ Culianu, 1994, 232-233.

⁶¹⁵ Szilády Áron, III, 1921, 357-358; Diószegi V., A sámánhit emlékei, 1998, 74; Tar Lőrinc pokoljárása, Magyar Ritkaságok (4 pokoljáró kézirat). Szépirodalmi, Bp. 195, 369. old.

⁶¹⁶ Ad animam suam Teleki I, 12.

⁶¹⁷ A Magyar irod. tört. (Klaniczai szerk.), 1964, 241-242.

⁶¹⁸ Huszti 1931, 215; Kardos 1955, 140.

⁶¹⁹ Huszti 1927, 58; V. Kovács 1972, 551.

⁶²⁰ Huszti 1931, 215 és 376 (jegyzet).

⁶²¹ Miklós Pál: Janus Pannonius egy verséről. In: Kardos/V. Kovács, 1975, 481-490.

⁶²² Jankovits 2002, 141-221. Ugyanő erről egy áttekinthető kivonatot ad Jankovits 2012, 136-140.

⁶²³ Bollók 2003, 99 -110.

Modern etnográfiai esetek.

A sámánizmusnak nevezett vallási jelenség központi eleme a sámán, mely a tungúz nyelven varázslót jelent. E személyekre vonatkozó irodalom hatalmas, mivel a magyar etnográfusok a finnugor elméletből következően az Urálon túlra tették a magyarok őshazáját s így az itt működő sámánt vélték a magyar mesék és hiedelmek táltosai elődjének. Diószegi Vilmos önmagán kísérletezve próbálta meg megérteni a sámánizmus technikáit, amelyek segítségével a sámán az elveszett valós állatot, avagy egy ember vagy háziállat ismeretlen bajának okát próbálta kideríteni. A sámán-transz, vagy sámán-extázis egy mérges gomba főzete nyomán létrejövő állapot, amelyben a sámán kijelenti, hogy a normális világ feletti hatalomhoz jut, a szellem túlvilágból megtudja az információkat, amelyek segítségével megoldhatja a kis közösségeket gyötrő kérdéseket. A technika a sámánok révülése, amely egyetemes vallási technika, melynek egyik formája a test és a szellem tudatos elválasztása: a sámán repülése. Ez abban áll, hogy a sámán önkívületi állapotba jut, dobolás, forgás révén, s mérgező anyagok ivása által, s utána az önkívületből felébredve leírja, hogy merre járt a túlvilágon. A hatás növelése érdekében ezeket az utakat néha rajzokkal is kísérik. Diószegi fontos megállapítása, hogy a másvilágon járás a magyar hiedelemvilágban két eltérő helyzetben is jelen van: először a vízióalásokban, amelyek isteni beavatkozások annak érdekében, hogy a célszemély megtérjen, felhagyjon bűnös életmódjával, másfelől a táltos beavatása része, mert így nyeri el a táltosjelölt természetfeletti erejét. Az ő túlvilágjárása természetfeletti erők megjelenésével jár együtt, s mindig van előzménye: ilyenek s foggal születés, ismeretlenek általi követés, majd elrablás, mielőtt a tetszhalál bekövetkezne.⁶²⁴

Ez így igaz. Ez a dichotómia megfelelően igazolja, hogy a Diószegi által összegyűjtött anyag elválasztható legyen a környező népek és más európai népek esetében ismert anyagtól, tehát nem származtatható tőlük. Az ájulás, a tetszhalál biológiai ténye egyetemes, de a lényeg az hogy a jelenséget milyen indokokkal kötik össze. (id. hely,76). A rováshagyományban a Ciceró Kódex 76. verse tartozik ide: HeGeDÜSNeK FeL TÁMADATA (SARGY III, 132-133). Ez a komáromi énekeskönyvből származik, amelyet 1583-ban a „bajcsi nuncius állított össze”, s Pál mester másolt, s csatolt a Kova Áron gyűjteményhez. Az adatok történetisége nem egyértelmű jelenlegi tudásunk alapján (SARGY III, 283), ám a szöveg gondos elemzéséből kiderül, hogy e vers bár a tetszhalottság biológiai eseménye tudomásunk szerint első költői leírása, ám nem kötődik sem a vallási látomásokhoz, sem a magyar táltos beavatásokhoz. A jelenség, mint annyiszor a magyar rovásirodalomban a szerelem mindenhatósága dicséretét hirdeti: az addig ingadozó lány, amikor a tetszhalott hegedős testére borul a koporsóban, feltámasztja szerelmi bánatában majdnem meghalt hegedűsünket.

A révület egyik másik szószerinti előfordulása Árpád egyik táltosával Losu-val kapcsolatos, aki a tűzbe meredve énekel, jósol, s „RÉVÜTIK” vala. (Víznek és tűznek vetélkedése, 20. sor). A szó eddig a Jókai Kódexből ismert (1372), RSZ, 209. szó, Czakó Gábor mutatta ki, hogy e kifejezés kapcsolatban áll azzal a fiziológiai ténnyel, hogy a révült utazó az élet és a halál közt akár a révész ingázik. Innen eredeztethető a két szó kapcsolata.⁶²⁵

Az ázsiai sámánbeavatás kapcsolata a túlvilági úttal gazdag példatárral igazolt.⁶²⁶ A beavatás egyes motívumai is a plusz-csont igazolástól, az égi létra megmászásáig alaposan dokumentáltak.⁶²⁷ Mi a következőkben immár a működő sámán tevékenységből írunk le sámán túlvilági út komplexusokat.

⁶²⁴ Dószegi, A sámánhitt emlékei, 1958 1998. 76-77.

⁶²⁵ Czakó G., 2008, 41. skk.

⁶²⁶ Diószegi, 1998, 78-84.

⁶²⁷ Diószegi. 1998. 86-167.

Altaji török sámán, 1880.

Egy sámán, miután először elvégzik egy ló rituális feláldozását, a ló lelkét elkiséri az ég felé. Másnap Bai-Ülgünhöz a Nagy Szellemhez az égbe látogat el. Miután lóhúst ajál fel a dob szellemének kerülget egy nyírfát, amely köré a jurta épült. A nyírfára 9 lépcsőfokot szegeznek, s a sámán minden jurta kerülés után elmondja, mi van az ég eme fokán. A harmadik negyedik fokán a létrának találkozik a lúdszellemmel, aki segíti a repülésben, majd egy nagy fekete madár következik. Az ötödik égben jóslatokat hall, amelyek a jelenlevőkkel kapcsolatosak. A hatodik égben van a Hold, amelyet köszönt. A hetedik égben már a Nap körében vagyunk, s végül a kilencedik égben találkozik Baj-Ülgünnel, Egy beszélgetés, amit két hangon játszik el: kérdés: elégedett-e az áldozattal, akar e még áldozatot, majd ha más nincs, védje meg a jurta lakóit a gonosz szellemtől. Utána kiejti kezéből a sámándobot, amit a segítő vesz át, a sámán pedig elájul. Leveszik a létráról, s amikor magához tér, mondja nagyon jó vagy kevésbé jó útja volt, üdvözli a jelenlevőket.⁶²⁸

Evenki sámán, 1920.

Anyiszimov orosz etnográfus lerajzoltatta egy helyi sámán miként vezette el egy Itil'gun nevű sámán rokonát a túlvilágra, s hogy jött vissza.

A rajzon központi a halott rokon üres sátra, mellette a halottkisérő kellékek. A második sátor X forma, előtte a halott sátor a rokonok telepén, ahonnan a lélek kísérése elindul a rokon sámán által, aki a legidősebb sámán. Ez utal a halott lélek fontosságára. Innen indul egy mitikus folyó, mely a nemzetséget jelképezi. Ez viszi a sámándobot, a sámán lelke „hajója” tehát. A testlelket(testet) egy tutaj viszi, útmutató a bűvár-madár. Az út mentén dombok, bennük egy pont. Ezek a nemzetségi „anyókái”(egyfajta őszanya örök). 7 van belőlük a nemzetségi folyó mindkét partján. Egy a végső sámánszigeten, Ő az alvilágba nyíló út őre. A rajzon 26., fekete figura. Mögötte a holtak. Férfiak és nők szellemei. Az anyóka megkérdezi ki zavarja őket. A sámán válaszol, szellemtestet hoztak. Az anyóka felmászik a meredek partra s megnézi mi van, majd jelzi a szellemférfiaknak, hogy hozzák a szigetre a szellemtestet. A szellemek ugyanúgy élnek mint az élők. A nők főznek, a szellemférfiak állatokat hajtanak, s halcsapdát készítenek.(a szigeten), mely a túlvilág. A sámán segítői ,ahol e folyó indult, most elreteszelik a szellemvilág bejáratát, hogy a halál ki ne szabaduljon. A felső folyást madarak, szellemcsapdák védik. A sámán visszatér, ez a halottak országában tett látogatás vége.⁶²⁹

Modern nem vallási esetek:

1930. körül Wauwatosa, Wisconsin

Martin Saile néhányszor egy fotelben ülve s igyekezve semmire se gondolni hirtelen kilép a testéből, s a szoba mennyezetén találja magát, amint onnan fentről nézi a testét lent. Egyik alkalommal a jelenség megismétlődik, s ekkor feltesz egy kérdést: „nem lehetne megnézni mi van a Mennyben?” Nincs válasz, de a következő pillanatban egy csodálatos parkban, vagy kertben van, élénk színű virágokkal, s egy ezüstös folyóval a távolban. Aztán sorra jelennek meg régi barátai, akikről tudja, hogy meghaltak. Nagyon jól érezte magát köztük, s azon töprengett, nem maradhatna itt örökre, de egyszer csak visszatért a testébe s ott ült megint a fotellben.

A legmegdöbbentőbb ilyen utazása Németországba történt, a régi gyermekkori házukba, ahol most a Nagynénijét látta kiterítve, felravatalozva. Levelet írt az édesanyjához, hogy furcsa megérzése van, hogy baj érte a nagynénit, s meghalt. A válaszlevél a halálhírről keresztezte

⁶²⁸ Radloff 1884, II, 20; Hoppál,1994, 17.

⁶²⁹ 145. kép Aniszimov, 1953, 91-93. Mandics, A Vastollú madár, II. 141. ábra. (Több más sámánutazással, térképpel a Tunguzka mentén.)

egymást. Ekkor Fort Wayne, Indianában lakott, tehát a jelenség nem függött a helytől, csak tőle.⁶³⁰

Robert A. Monroe

Egy amerikai üzletember rájött arra, hogy miként lépjen ki a testéből, s jusson el egy elgondolt helyre. Ezt egy rendhagyó könyvben írta meg.

1958. IX. 10 délután Monroe úr felrepült, hogy meglátogassa dr. Bradshaw-ot és feleségét. Úgy tudta, hogy meghült és ágyban fekszik. erre koncentrált, de nem találta. Visszatért, előbb egy Budhaszerű alakot látott, majd nagy erővel emelkedett. Domboldalt látott, majd Dr. Bradshaw és neje, öltözék leírása. Majdnem beleütköznek, de nem, igyekezett kézzel lábbal hadonászva felhívni magára a figyelmet, majd elhangzik egy mondat a felesége részéről: „Nos látom már nincs szüksége segítségre”. Utána visszatér a testébe. Rengteg erőfeszítés, hogy az eseményeket időben percre elhelyezzék, ellenőrzik a ruhát, a mondatot, valós.⁶³¹

1960. XI. 23. Éjjel, kettőkor fekszik le. Aludni szeretne, de elkezdődik a rezgés, a testen kívüli élmény közelítésének jele. Gyorsan röpdül, több ismert helyen, majd vissza, de ahogy megérkezik, érzi, hogy rossz helyen van, mert a lába valami dobozszerű valamiben. Két fehér ruhás az ágy mellett, mint egy orvos és ápolónő. Egymással beszélgetnek, aztán amikor a nő kimegy a férfi mellé lép, és leül az ágyára. Lefogja, a szeme mereven nézi. Szabadulni akar, de béna. Aztán a férfi hirtelen megcsókolja. A szeme könnyes. Nagy erőfeszítések hogy szabaduljon. Csak sokadik kísérletre szabadul ki újra a testből, s a saját testébe próbál visszatérni, Tapogatózik, megtalálja ágya ismert jellegzetességeit. Kinyitja a szemét. Igen, jó helyre ért.⁶³²

1963. VI. 7. Éjjel repül. A levegőben egy ismeretlen nő, aki szintén repül. Felhívja a figyelmét, hogy késésben vannak. Nem érti, de követi a nőt. Átmennek egy ajtón, hogy „elkerüljék az ellenőrzést, mely késedelmet jelentene”. Elválnak, egy orvosféle utasítja hogy a második irodában várja. Nem találja. Majd váratlanul újra felbukkan az orvos. Titrálást emleget, majd mondja, hogy az adagot fel kell emelni 1500 cm³-re. Ő megkérdezi, miért? Az orvoszerű figura a világegyetemre hivatkozik. Csak így fejlődhet az emberiség. Miért kell fejlődnie? – kérdezi. Az orvos nem válaszol, kimegy. Ő érzi, menekülnie kell innen. Sikerül.⁶³³

Összesítés:

Az emberi test egyik ritka képessége, a lélek különválása a testtől, s így olyan független utazások elvégzése, melyre normális esetben képtelenek vagyunk. A lélekutazások valóságában a többség többé-kevésbé kételkedett, mivel bár a jelenség elég sematikus ismétlődött, a részletek eredetisége miatt, mindig nagy érdeklődés kísérte, s ezért többszáz évre visszamenően fennmaradtak ilyen események igen jó leírásai.

A közös elem, hogy a lélek elválk a testtől, s képes kívülről szemlélni testi önmagát. Ebben az állapotban következnek be a hihetetlen helyekre, nagyon távoli helyekre, avagy a túlvilágra tett kirándulások, melyek végén a lélek visszatalál a testbe, mely addig dermedten, halálszerű állapotban várja a kalandozó lelket.

Általános jellegzetesség, hogy a lélek és a test elválasztása két nagy csoportba sorolható: spontán jelenségek, amikor ez a szemtanú számára is érthetetlenül következik be, s kiprovokált jelenségek, amikor a szemtanú előzetes információk, vagy tanulás által próbálja kiváltani ezt a jelenséget, s a legérdekesebb esetekben irányítani is. Ez utóbbi csak igen ritkán sikerül, a legtöbb eset, ami jól ellenőrzött körülmények között valósul meg az esetek többségében önhipnó-

⁶³⁰ Mouldon/Carrington, 1969, 123-124.

⁶³¹ Monroe, 1972, 1993, 52-54.

⁶³² Monroe, 1972, 1993, 174-175.

⁶³³ Monroe, 1972, 1993, 175-176.

zis, színjáték, s tömegszuggesztió keveréke. Az is nyilvánvaló, hogy ezek az utazások kulturálisan meghatározottak, rengeteg adatot tartalmaznak az utazást végző alany világgképéről. Egy Zoroasztriánus hitű egyén a saját túlvilágképe által meghatározott képi világ díszletei közt röpköd, egy római a római hitvilágban, egy középkori keresztény a keresztény túlvilágban, egy mai laikus a mai világgképek egyikében. A leírt repülés képei olyan plasztikus leírását adják az adott kor komplex hitvilágának, hogy boldog lehet az a kultúra mely ilyen leírásokkal rendelkezik. A rovásírásos hagyatékunk három ilyen esetet is szolgáltat. Ezeket elemezzük a következőkben.

Alvilági utazás Barlangon át (Cicero Kódex 32. ének, Sil táltos). Vezérek kora

A Sil táltos alvilágjárása egy barlangon keresztül történik s ott nem szenvedő lelkekkel, hanem különféle tündérekkel találkozik. A magyar tündér fogalma meglehetősen diffúz szellem-alak. A név egy az eltűnéssel és a feltűnéssel, vagyis a megjelenéssel illetve az eloszlással kapcsolatos fizikai állapotváltozás képességére utal. A spiritizmusban, majd a parapszichológiában ez a materializálás, illetve a dematerializálás jelenségéhez kötődik, a modern sci-fiben pedig a „teleportáló” berendezések működésével kapcsolatos. A leíró folkloristákat a jelenség sokféle változata zavarja,⁶³⁴ az értelmezők meg azzal bajmólnának, hogy megállapítsák milyen ártó vagy nem ártó lényről van dolgunk, mivel a néphit főként az ártókat követi figyelemmel.⁶³⁵ Pócs Éva szerint a magyar néphitben a tündér alakja összemosódik a boszorkányéval, annak jellege mutatkozik meg a leggazdagabb anyagban, a magyar boszorkányperek anyagában, s tündérhiedelmeket ezért csak a magyarságot körülvevő szlávok illetve a románok anyagaiban találhatunk, ahol nem volt boszorkányüldözés.⁶³⁶ E rovás gyűjtemény tehát ismét hézagpótló, hiszen az 1530 előtti korszakról hoz adatokat, még akkor is, ha itt bizonyosan ez az anyag már irodalmilag feldolgozott formában jelenik meg.

A kíváncsi táltos, Sil táltos, egy barlangba megy be, melyek torkából füst és korom gomolyog elő, jelezve e barlang alvilági jellegét. Itt találkozik a hely urával, Rada tündérral. (Cicero Kódex 32, 5). A név tipikusan délszláv (?), ám lehet gót (vizigót?) is a hunok előtti népvándorlások korából, s egy tüztündérre utal, aki rögtön a lángokba veti az óvatlan betolakodót. Furcsa módon Jimenez de **Rada** annak a XIII. századi püspöknek a neve aki Spanyolországban elterjesztette Zalmoxis gót-géta kultuszát, mint a kasztíliai királyok családfája örökségét. De a szerencsés táltos(nyilván saját mágikus képességeinek köszönhetően) nem Rada inkvizitori tűzébe hull, hanem a Bájoló tündér ölébe, aki jégszéken ül, s hó ernyő védi, s pont aznap tölti be a kétszer hét éves kort, amikor a tündér sebezhető, s a férfi érintésének ellenállni képtelen (32, 7-12).

Ipolyi Arnold a magyar tündérvilág első klasszikus tanulmányozója a Déva vári tündérről jegyez fel egy ilyen 7 éves periodikus megjelenést,⁶³⁷ de nincs szó arról, hogy akkor a tündér halandó férfiak számára elérhető lenne.

A történet további részében a Bájoló tündér veszi át az irányítást. Kap szél-tündér repíti őket heted-hét országon túl, a Kerek-tó mélyére (32, 14-16). Itt Uz víz-tündér lép működésbe, aki 12 szigetet alkot, s azok legszebbikén teszi le a Bájoló tündért s a táltost (32, 17-23). E 12-edik sziget a Tündérország tipikus jelképeit hordozza: csodafák arany-ezüst gyümölcsökkel.⁶³⁸ A szél tündérek is ismertek,⁶³⁹ s a vízi tündérek is,⁶⁴⁰ ám egyik sem azonos forrásunkkal: nem Kap, s nem Uz. A tündérfaj megnemesítése az emberi keresztetéssel érdekes mozzanat, csak

⁶³⁴ Lásd Ipolyi, 1854, IV. fejr. és sok helyen még.

⁶³⁵ Dömötör, 82-89.

⁶³⁶ Pócs, 20-23.

⁶³⁷ Ipolyi 1854, 66.

⁶³⁸ Ipolyi 1854, 58-59.

⁶³⁹ Ipolyi 1854, 93, 105.

⁶⁴⁰ Ipolyi 1854, 97-104.

éppen nem tipikus, hiszen az ilyen történetek zöme inkább tragikus, a tabu áthágása miatti büntetés.⁶⁴¹ A mi esetünk inkább a beavatás típusú jó végkimenetelű esetek közé sorolandó.⁶⁴² Ezzel szemben a KAP tündér a kaukázusra utal, az UZ szintén. A Kap-hegyek nogajul vannak. Nogaj elnevezései a Kaukázusnak- emlékeztetünk újra.⁶⁴³ UZ tündér neve a kaukázusi 7 magyar neve közt szerepel, a 6-ik az ötödik BALK és a hetedik DeReG között.⁶⁴⁴

Sil táltos különleges szerencséje után, mely talán Táltos voltának is következménye, az ő újjászületése a tündérrel közös gyermekekben nyilvánul meg. E gyermekek sikeresen látják előre a jövőt, jelzi a dalnok, vagyis, paranormális képességekkel rendelkeznek, egy új fajt hoznak létre. Ez lehetséges – mondja az énekes, mert a szerelem mindenható.

A téma nem ismeretlen: Altájban a sámánok egy barlangüregen mennek a túlvilágra.⁶⁴⁵

Homérosznál a holtak a nimfák barlangján keresztül jutnak a túlvilágra. Ezt festette meg William Blake.⁶⁴⁶

Olyan történetet is ismerünk, ahol a táltos, vagy a sámán a túlvilágról szerez be feleséget: mégpedig a halál leányát kéri meg isteni parancsra.⁶⁴⁷

Walesben van egy 7 forrás nevű hely, ahol 7 víztündér vigyáz hét forrást, mely Isten dicsőségére folyik.⁶⁴⁸

Lucas Cranach festménye (1518), a forrás nimfája germán elképzelését őrizte meg a korból.⁶⁴⁹

Végül említsük meg itt Losi szarvasvadászatát a mocsárban, mely hirtelen túlvilági varázstá változik, hisz OZI tündér kimentti, s akkor kiderül, hogy senki által nem ismert, nem sejtett Tündérpalota rejtőzik a mocsárban. Ez egy másfajta túlvilági út, melyről már szoltunk előbb.⁶⁵⁰

Tündérek és Sellők 1. Béla király idejében, 1062

A Béla királyról szóló történetben ismét egy Tűz tündér jelenik meg (Ciceró Kódex 47, 5-19). Ez a Tűz tündér most a vízi sellő támadása ellen épít egy szemfedői fátyolt, amely alatt a király élni tud a víz alatt. Ő testvérével, a Földdel, szabadítja meg a királyt szorult helyzetéből.

A Tűz tündér a középázsiaiában általános tűzkultusz kelléke, s nem finnugor sámán.

---

⁶⁴¹ Pócs, 74 skk.

⁶⁴² Pócs, 88-94.

⁶⁴³ Somfai Kara Dávid, Manasz eposz, 2166. sor jegyzete, 2017. kiadás, 267. old.; Mandics György: Hétfolyó Hétcsillag, 2020. 310. old.

⁶⁴⁴ Magyar Inak elő Úsiról, 41/42 sor. Mandics György: Kaukázusi magyarság, végső forma, 2019. 55. (Jimenez de Rada alakja és Zamolxis Spanyol genealógiai hagyományba illesztése, részletesen Busuiocanu, 1985.)

⁶⁴⁵ Eliade, Shamanism, 1964. 202.

⁶⁴⁶ Michell, The Earth, 16. tábla. 146. kép.

⁶⁴⁷ Hoppál, 2010, 114.

⁶⁴⁸ Michell, The Earth Spirit. 24. tábla.

⁶⁴⁹ Michell, The Earth Spirit, 9 tábla 147. kép.

⁶⁵⁰ Forrás: Ipolyi 1854, 42-44, 57-58, 60-66, 86-87, 89-91, 93-95, 113-114, 117-118, 127-128, 164-165, 180-181, 204-205, 235-237, 243-244, 275-276, 327-328, 341-343, 373-375, 393-395, 401-404, 411-413, 421-425, 429-432, 435-440, 444-446, 517-518, 534-535, 574-576. Kandra 1897, 86-88 (szél tündérek), 89 (víz tündérek), 129-141 (tündér-birodalom); Dömör Tekla: A magyar nép hiedelemvilága. Corvina, 1981, 71 skk.; Pócs Éva: Tündérek, démonok, boszorkányok. Akadémiai, Budapest, 1989; Hoppál, Uralic, 2010. 63. Bauer/Dümotz/Golovin, 445-448; Chevalier/Gheerbrant III, 496-498; Hoppál/ Jankovics/ Nagy/Szemadám, 247. Továbbiak: Katherine Briggs: A Dictionary of the Fairies. Penguin Books, 1977, 481. old. Alaptémánkat lásd: Visits to Fairyland, id. mű, 422 skk. A Motive Indexekkel. Mai tündér jelenések megfigyelése leírása: Mandics György: Enciclopedia fiiințelor extraterestre. I. Humanoizi și pseudhumanoizi, Ed. Ivan Krasko, 1996, 93-94. négy újkori példaeset.

A sellő ezzel szemben egy különös víztündért jelöl, amely az örvényes vizekkel kapcsolatos. Ipolyi ezt a változatot látja ugyanis megkülönböztető jegynek a vizekkel kapcsolatos topónimiák elemzése alapján.⁶⁵¹ A két ének, amelyben e kifejezés előfordul a rovás hagyományban (Cicero Kódex 47. ének, valamint Karacsay Kódex 19. ének), egybeváág az Ipolyi által mondottakkal (47, 3-4; 19,7). A Sellő a széllal tartja heves nászát (Cicero K. 47, 13-14), illetve „hegyről rohó rivodalmas séd zugata” mentén jelenik meg (Karacsay K. 19, 7).⁶⁵² (Tűz tündére úgy védi a vad sellő ellen Béla királyt, hogy felforralja a vizet (47, 17). A Kelir táltos énekben a Táltos nem szorul semmilyen védelemre, hisz a sellő remekül megérti magát a szeretkezésben a magányos táltossal.

E szövegek azonban a hitvilágot az irodalmár tudatosságával kezelik, humanista, racionalista módon. A tündér-sztoriban a szerelem győzelme a lényeg, s az, hogy a tündérvilág is emberies lesz. Az I. Béla király történetben pedig „minden jelkép”, ezért aztán olyan merészség is lehetséges, mint a „magának valóság tündére” (7. ének), mely a magányos férfiakat vigasztalja, amit – természetesen - azok boldogan elfogadnak, épp úgy, ahogy a Karacsay 19-ben a tekergő testű sellőt. Ezek után az is lehetséges, hogy a Cicero K. 45. ének szerzője egyenesen elutasítja a tündérekrol verselőket, mint olyanokat, akik nem foglalkoznak a magyar nemzet lényeges kérdéseivel (Cicero Kódex 45, 6).

I. Béla beavatása, Dömösön mágikus lepelben a víz alatt történik (Cicero K 47. ének). A mágikus lepel itt is tündéri beavatkozás eredménye, a Tűz tündére hozza létre ezt a leplet, amelyben a Király élve marad a víz alatt. E lepelben emelkedhet újra a földre, s születhet újjá a király. De meg kell fogadja, hogy ezentúl soha sem hagyja el a földet. A király meg is fogadja, de ettől még nem kerül el a sorsát. Amint azt az ének történelmi kommentárjaiban láthattuk (SARGY III, 196). I. Béla úgy halt meg, hogy Dömösön beszakad alatta a trónterem földje, s halálosan megsebesült. Tehát a Föld lett a pusztítója, nem a víz.

A fátyol kérdés lehetséges forrásáról Marcelilio Ficino (1433-1499), Janus Pannonius barátja egyik művében olvashatunk. A Lelkek a Tejútról a Rák csillagképen át érkeznek, beborítva egy fényes égi lepellel, amelyet fel kell vegyenek, hogy bezáruljanak a földi testekbe. A természet rendje, hogy a nagyon tiszta lélek, egyesülhessen a nagyon tisztátlan testtel, csak egy köztes lepel segítségével lehetséges, amely a platonikus hit szerint, a testnél tisztább, de a léleknél kevésbé tiszta, és így ez a legkényelmesebb módja az egyesülés megvalósításának.⁶⁵³

Ugyanezen szöveg jelzi a továbbiakban, hogy 7 planetáris démon segíti a folyamatokat, ám ezek nem a Földdel és a Vízvel kapcsolatos tündérek és sellők, mint e versben.

Ez jelzi a vers véglegesítési dátumát, 1489! Ekkor fejezte be ugyanis Ficino Synesius műve fordítását, s fogalmazta meg saját gondolatait, amelyekből idéztünk.

A Kelir táltos történetet a Karacsai Kódexből itt csak jelezzük, mivel nem kapcsolódik a szellemutazáshoz, csak jelenés.⁶⁵⁴

---

⁶⁵¹ Ipolyi 1854, 98.

⁶⁵² Vö. előbb, 21. kép egy Víz Istennő sellő!

⁶⁵³ M. Ficino, De Amore (1489), 6,4; Culianu, 1994, 218.

⁶⁵⁴ Forrás: Ipolyi 1854, 57, 63, 98, 101, 204, 255, 275, 445, 575; Kandra 1897, 89; Dömötör, id. mű, 93; Hoppál, Uralic, 2010,61 (sellő). Bauer/Dümotz/Golovin, 139, 405, 466 skk.; Chevalier/Gheerbrant II, 341; Hoppál/Jankovics/Nagy/Szemadám, 189-190. Katherine Briggs: A Dictionary of the Fairies. Penguin Books, 1977, 481.old. Alaptémánkat lásd: a Mermaids, Mermen, Merrows címszavaknál, 287-289. Mai sellők és félig-hal, félig-emberek megfigyelése, leírása: Mandics György: Enciclopedia fiiințelor extraterestre. I. Humanoizi și pseudhumanoizi, Ed. Ivan Krasko, 1996, 95-96, tizenkét példaeset.

Mátyás király éneke

- 1 Meghaltál ég, szemfedőd a felhő
Avagy élsz még? Szellemképed eljő.
Fújsz te szellő, szerelem szellője.
Éleggyen ég, szívem szeretője.
- 5 Miért ég szívemnek szeretője?
Merthogy dicsőségnek teremtője.
Né, hogy fénylik a számtalan lángtól.
S amott párja, kívül szívem lángol.
Azért én szerelmem rá vágy untalan.
- 10 Szerelmem iránta halhatatlan.
Éjem ide tett le. Szállt ő énhozzám.
Csodatevő fénnel mosolyodik reám.
Engemet sugáron mennyekbe viszen.
Görögök lovára szükségem nincsen.
- 15 Ég visz engem, maga, egyenesen.
Ég belsejét színenként nézhessem.
Ahol töltekezem dücsőségével
Majd lehoz maga fényességével.
Hogy azt a földön terjesszem el.
- 20 Míg eltűnik, telek szent képivel.
Ez volt énekem a Mátyás álmom.
Hogy indultam Prágát oda hagynom.
Az út mit mutatott énekem.
Álmomban az ég, azt híven követem.⁶⁵⁵

Ez a legérdekesebb és legtökéletesebb megvalósítása a hegedűsök részéről a lélek-út repülésnek. Akárcsak a legjobb költők és írók, M.R. is az Álomhoz tér vissza, mint modellhez.

Nem bizonyos, hogy *Scipio álmát* ismerte, de ha nem, akkor nagy valószínűséggel ismét csak az udvar volt az ihletforrás. Janus Pannonius maga, avagy valamelyik platonista barátja és híve. Itt is a szerelem a központi szó, mint Platónnál, ahol kiderül, hogy minden minden vonzódik, s az egyetemes **szerelmi vonzás** igazgatja a világegytetemet. Erről beszél nekünk a költő az első sorokban. Mátyás halála után vagyunk, valószínűleg a nagy huzavona idején, amikor Prágában folyik a trónutódlás vitája. Dobzse László világa ez, amikor Beatrix, László és Corvin János vitájában két fél összefog, hogy kiküszöböljék Mátyás fiát, Mátyás maradék szellemét. A beszélő költő Mátyás szellemét keresi a csillagok között (a húgyot itt láng-ra cseréltük, hogy ne törje meg a vers kényes hangulatát). Mátyás, mint jelenés száll le a földre és sugarakkal emeli az égbe. Nincs szükség még a görögök lovára (a Pegazusra sem), mert Mátyás szelleme viszi és kalauzolja az égi túlvilágon. Miután „színenként” megtekinti az ég minden látványosságát, melyek valószínűleg Mátyás győzelmeinek diorámái (hogy modern múzeológiai műszót használjunk), hiszen elmondja, hogy itt „feltöltekeznek” Mátyás dicsőségével. Utána Mátyás visszahozza utasunkat a Földre, miközben annak fejében még az égi út képei kavarnak. A földre érve az énekes elindul Prágából azzal az elhatározással, hogy híven követni fogja a számára kijelölt utat, s Mátyás útja folytatója és propagálója lesz.

A legutolsó sor alá érve figyelünk fel arra, hogy az énekes monogramja beszélő név: M. R. = Mathias Rex.

---

⁶⁵⁵ Mandics György: Cicero codex 63. ének; SARGY III, 360; Hegedűsök, 401-402.

Meghalt Mátyás, újjászületett Mátyás.

Ez e vers értelme. Nem véletlen, hogy eddig féltucat alkalommal találkoztunk e vers másolataival. A legvéresebb a Zeno Kódexbe írt (SARGY I. 115). A Habsburg-ház csöpögös dicsőhimnsza után, (SARGY I. 114) az egyetlen szabad oldalon áll e vers, mint a magyar nemesi ellenállás pecsétje. Rovásírással, olyan helyen, ahonnan ki sem téphető a Habsbug kiadvány megsérülése nélkül. Így a leggyűlöltebb könyv védelmében utazta át e szöveg azt a 300 évet, amit neki a sors megadott.

Igazi Mátyás-furfang. Mert sajnós nem csak Mátyás születik újra, hanem nemzetünk eltiprói is. És csak remélhetjük, hogy lesz újabb beíró, aki majd tovább viszi ezt a szükséges stafétát.⁶⁵⁶

---

⁶⁵⁶ Az utalások Mandics György: Balk ideológia és hatása a rováshagyományra c. művében szereplő könyvészeti anyagban. Id. mű, 2021, 381-414 oldal, a testen kívüli utazások 406-407. oldal. Ugyanott a képek is, amelyek megterhelték volna e tanulmányt.